

LEADING FACTORS OF ECONOMIC ATTITUDES OF UKRAINIAN STUDENTS

ПРОВІДНІ ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНИХ АТИТЮДІВ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Maryna Orap / Орап М.О.

д.психол.н., проф.

ORCID: 0000-0001-7598-8453

Nataliya Savelyuk / Савелюк Н.М.

д.психол.н., проф.

ORCID: 0000-0001-5246-9677

Yaroslava Kalba / Кальба Я.Є.

канд.психол.н., доцент

ORCID: 0000-0003-0589-9126

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Кривоноса 2, 46027

Abstract. Introduction. The concept of 'economic attitudes' has different scientific interpretations and is considered in different contexts. The research attention of economic psychologists also focused on monetary behavior and money attitudes, their relationship with various psychological and economic phenomena. In particular, correlations were found between work values and attitudes towards money. **Sampling of the study.** 202 bachelor students of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (faculties of Foreign Languages, History, Physics and Mathematics, Engineering and Pedagogy) took part in the study. The age of the respondents was 17.48 ± 0.62 ($M \pm SD$), of which 89 were men and 113 were women. **Procedure and tools.** The study and analysis of student's economic attitudes features were conducted on the questionnaire of rapid diagnosis of youth's economic attitudes by O. Deineka, E. Zabelina. This questionnaire comprehensively characterizes the field of human economic attitudes, taking into account different areas of economic behaviour and socio-economic roles: owner (attitude to money, property, investment behaviour), consumer, entrepreneur and employee. **Conclusions.** Analysis of the survey results by individual factors allows us to conclude that the most significant in the overall picture of economic attitudes is the factor of economic planning (24.59 ± 3.75). It is the planning of one's income and expenses that gives an understanding of control over one's financial situation, which ultimately increases financial optimism.

Key words: economic attitudes, indicative activity in the economy, financial optimism, trust in economic institutions, socio-economic comparison.

Вступ.

Поняття «економічні атитюди» має різні наукові тлумачення і розглядається у різних контекстах. До прикладу: як суб'єктивна позиція

(диспозиція) щодо прийняття економічних рішень з метою задоволення власних матеріальних потреб [Denegri]. як певна конструкція в структуру якої входять переконання, здібності та навички, що дозволяють людині розуміти економічне середовище у вузькому та глобальному аспектах і приймати ефективні рішення відповідно до власних економічних ресурсів [Hodgin R. F.]; як стратегія економічної поведінки людини у ситуаціях різного економічного характеру, включно з ефективним (успішним) використанням грошей та інших ресурсів [Дейнека О.С., Забелина Е.В.].

Дослідницька увага економічних психологів зосереджувалась також на монетарній поведінці і грошових атитюдах «money attitude», їх взаємозв'язку з різними психологічними і економічними феноменами. Зокрема, виявлено кореляції між цінностями роботи та ставленням до грошей [Furnham]. Вивчалось як впливають економічні здібності, грошові атитюди і соціально-економічний статус на готовність ризикувати аби здолати фінансові труднощі [Von Stumm et al.]. В останніх дослідженнях монетарних атитюдів відображено зв'язок між культуральними установками до грошей і фінансовою практикою їх застосування [Henchoz]. Дослідниками підкреслюється, що економічні атитюди є визначальним чинником економічної поведінки суб'єкта. Проте, ми знаходимо украй мало досліджень особливостей формування та функціонування економічних атитюдів саме молодих людей.

Мета дослідження: дослідити особливості економічних атитюдів сучасної української молоді на прикладі студентства.

Вибірка дослідження.

У дослідженні взяли участь 202 студенти бакалаврату Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка (факультету іноземних мов, історичного, фізико-математичного, інженерно-педагогічного факультетів). Вік респондентів 17.48 ± 0.62 (M $\pm$ SD), з яких 89 чоловіки і 113 жінки. Згідно з результатами порівняння вибірки чоловіків і жінок за t-критерієм Стьюдента ($t = 0.43 < t_{critical} = 3.34$, $n = 202$, $\alpha = 0.001$) статистично значимих відмінностей у показниках чоловіків і жінок не виявлено.

Процедура дослідження.

Вивчення та аналіз особливостей економічних атитюдів студентської молоді проводились за питальником експрес-діагностики економічних атитюдів молоді О. Дейнеки, Е. Забеліної [Дейнека, Забелина, 2018]. Цей опитувальник комплексно характеризує поле економічних атитюдів людини, враховуючи

різні сфери економічної поведінки та соціально-економічних ролей: власника (ставлення до грошей, до власності, інвестиційна поведінка), споживача, підприємця і працівника. Опитувальник містить 17 питань, що стосуються економічних атитюдів в різних сферах економічної реальності. Кожне питання оцінюється за 7-бальною шкалою Лейкерта, де 1 бал – «абсолютно не згідний», 7 балів – «повністю згідний»; min – 17; max – 119 балів. Факторна структура опитувальника також дає змогу додатково обчислити 4 фактори, які описують особливості економічних атитюдів: 1) фактор орієнтувальної активності в економіці (Ф1); min – 4; max – 28; 2) фактор економічного планування і фінансового оптимізму (Ф2); min – 5; max – 35; 3) фактор довіри/недовіри економічним інститутам (Ф3); min – 4; max – 28; 4) фактор соціально-економічного порівняння (Ф4); min – 4; max – 28.

За результатами опитувальника експрес-діагностики економічних атитюдів (ЕА) визначено, що середнє значення економічних атитюдів знаходиться в межах 74.614 ± 8.92 (M $\pm$ SD). Це дало змогу визначити рівні вияву економічних атитюдів: високий рівень знаходиться в межах 119 – 84 балів (15.84% респондентів), середній рівень - 83 – 66 балів (70.30% респондентів), низький рівень - 65 – 17 балів (13.86% респондентів). Високий рівень економічних атитюдів виявляється високими балами за усіма питаннями і характеризується активним орієнтуванням в економіці, позитивним ставленням до економічних питань, фінансовим оптимізмом, довірою до економічних інститутів наявністю прагнень досягнути економічного благополуччя.

Аналіз результатів опитування за окремими факторами дає змогу зробити висновки про те, що найбільш значимим у загальній картині економічних атитюдів є фактор економічного планування (ФЕП - 24.59 ± 3.75). Отримані результати дали змогу визначити рівні вияву оптимізму у фінансовій сфері та економічному плануванні, зокрема: високий рівень (35 – 29 балів) характерний для 13.86% респондентів, середній рівень (28 – 21 бал) - 74.26% респондентів, низький рівень (20 – 5 балів) – 11.88 % респондентів.

Також, у формуванні цілісного ставлення до економічних питань найбільш істотними є власна орієнтувальна активність у економіці (ФОА - 17.90 ± 3.58) та соціально-економічне порівняння (ФСЕП - 17.06 ± 2.79). Ми можемо констатувати, що сучасна українська молодь виявляє доволі істотне настановлення до пошуку економічно релевантної інформації у навколишньому життєвому просторі. Таким чином, на формування ставлення до фінансів,

економіки та матеріального добробуту істотний вплив мають власні висновки студентів, отримані в результаті аналізу різних економічних аспектів функціонування суспільства. І результати такого аналізу, на жаль, не викликають довіри у молоді, оскільки найменш вагомим виявився фактор довіри до економічних інститутів (ФДЕІ - 15.09 ± 2.90), що пов'язано із нестабільністю української фінансово-економічної сфери.

Висновки. Найбільш значимий фактор в економічних атитюдах українського студентства – фактор економічного планування і фінансового оптимізму. Саме планування своїх доходів і витрат дає розуміння контролю власного фінансового становища, що підвищує, зрештою, фінансовий оптимізм. Останній розглядається авторами як ставлення людини до прогнозування власного фінансового становища та економічних перспектив, актуалізує ставлення до накопичень і поведінки з грошима. Це демонструє взаємний зв'язок – чим більше людина обізнана у економічних питаннях, тим більше у неї оптимізму у плануванні власних економічних стратегій, а відтак – у суб'єктивній оцінці адекватності власних витрат-доходів. І навпаки – підвищення суб'єктивного оцінювання власного економічного благополуччя (поточного і майбутнього) може розглядатись спонукальним чинником орієнтувальної активності у сфері фінансів та економіки. В результаті дослідження ми можемо стверджувати, що з одного боку, сучасна українська молодь виявляє доволі суттєве настановлення до пошуку економічно релевантної інформації у навколишньому життєвому просторі (високий показник ФОА). З іншого боку, найпотужнішим у загальній структурі економічних атитюдів виявився фактор економічного планування і фінансового оптимізму студентів (найвищий показник ФЕП). Тобто, досліджена молодь як суб'єкт економічної поведінки й відповідних атитюдів ментально формує істотну суб'єктивність в інтерпретації об'єктивних економічних явищ та ситуацій. Проаналізовані результати дозволяють розглядати економічні атитюди предиктором економічної поведінки (активності) респондентів, що впливають на суб'єктивну оцінку власних матеріальних благ, добробуту.

References:

1. Дейнека О.С., Забелина Е.В. Результаты разработки шкального многофакторного опросника для экспресс-диагностики экономических атитюдов // Психологические исследования. 2018. Т. 11, № 58. С. 9.

2. Denegri, C., Sepúlveda, J., & Godoy, B. (2011). Actitudes hacia la compra y el consumo de estudiantes de pedagogía y profesores en ejercicio en Chile [Attitudes towards the purchase and consumption of pedagogy students and practicing teachers in Chile *Psicología desde el Caribe*, 28,1-23.];

3. Furnham A. Attitudinal correlates and demographic predictors of monetary beliefs and behaviours. *Journal of Organizational Behavior*, 1996, 17(4), 375–388

4. Henchoz et al. Culture, money attitudes and economic outcomes. *Swiss Journal of Economics and Statistics* (2019) 155:2 <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0028-4>

5. Hodgkin R. F. Information Theory and Attitude Formation in Economic Education. *The Journal of Economic Education*. Vol. 15, No 3. 1984. pp. 191 – 196. <https://doi.org/10.2307/1181928>

6. Von Stumm S., Fenton O'Creevy M., Furnham A. Financial capability, money attitudes and socioeconomic status: Risks for experiencing adverse financial events. *Personality and Individual Differences*, 2013, 54(3), 344–349.

sent: 11.07.2022

© Orap M.